

Profesjonelle standarder for barnehagelærere

Av Anton Havnes, Eyvind Bonde Frydenlund, Ida Christine Flaten, Øivind Hornslien, Lene Kjeldsaas, Marius Larsen, Kriss Myre, Petter Gudim Marberg, Julie Nesvaag, Håkon Sakshaug, Sven Santelmann, Eirik Velle, Hanne Cecilie Kolnes Williams

Et nytt forskningsprosjekt foreslår profesjonelle standarder for barnehagelærere. Målet er å skape debatt og gi et redskap for å utvikle barnehagen som en lærende organisasjon.

Forslaget til profesjonelle standarder er ledd i et arbeid for å styrke barnehagelærernes posisjon som fagpersoner i barnehagene. Er det behov for flere dokumenter om barnehagelærerens kompetanse? Vi har Rammeplan for barnehagen, arbeidsinstruksjer, pålegg om å skrive detaljerte årsplaner, og krav om dokumentasjon av virksomheten. Er det ikke allerede nok å forholde seg til. Blir dette bare enda mer, flere krav og mer å gjøre? Vi mener ikke det.

Dette forslaget til profesjonelle standarder er utarbeidet innenfra barnehagemiljøet – av barnehagelærere for barnehagelærere. Det handler om hvordan *vi* som fagpersoner forventer at barnehagelærere *forholder seg* til arbeidet i barnehage. De profesjonelle standardene er forslag til en faglig plattform som synliggjør barnehagens profesjon – i møte med både styringsdokument og utfordringene i barnehagene. De kan skape debatt blant barnehagelærere og i barnehagene om innholdet i fagmiljøet. De kan brukes som redskap for utvikling i barnehagene. De er innspill i arbeidet med å tydeliggjøre barnehagelærernes profesjonskunnskap og faglige ledelse.

Utdanningsbarnehager

Arbeidet er del av prosjektet

[Utdanningsbarnehager](#), et samarbeidsprosjekt mellom Høgskolen i Oslo og Akershus og tre partnere fra yrkesfeltet (Bærum kommune, Bjerke bydel og Stiftelsen Kanvas), finansiert av Norges forskningsråd. Prosjektet skal bidra til å styrke kvaliteten ved barnehagelærerutdanningen gjennom å utvikle et mer likeverdig partnerskap mellom utdanningen og yrkesfeltet. Det forutsetter at barnehagelærerne har en tydelig ”stemme” inn mot utdanningen.

Prosjektgruppen har bestått av ni barnehagelærere fra tre Kanvas-barnehager, to pedagogiske konsulenter ved Stiftelsen Kanvas og en forsker (også utdannet barnehagelærer). Målet med standardene er å formulere barnehagelærernes profesjonelle rolle, ansvar og myndighet, slik vi selv definerer det.

Vi startet med å reise noen spørsmål som først ble jobbet med i hver av de tre barnehagene: Hvilke krav og forventninger stiller jeg til meg selv og de andre barnehagelærerne som jeg jobber sammen med? Hva er vesentlige sider ved barnehagelærerens arbeid? Hva kjennetegner vår profesjon? Prosjektet har strukket seg over 18 måneder. Det har vært 8 møter der utkast har vært diskutert.

Bakgrunn for prosjektet

Barnehagelærernes rolle som faglige ledere av det pedagogiske arbeidet er utydelig formulert. Fagkunnskapen er svakt kommunisert barnehagelærere imellom, innad i barnehagene og utad mot samfunnet. Det er tendens til "flat struktur" og likhetsideal i barnehagene (Steinnes 2014, Smeby 2014).

Tre norske doktorgradsstudier har pekt på at det barnehagelærere opplever som vanskeligst er å lede medarbeidere (Eik et al.). De står i press mellom krav og forventninger de stiller til seg selv, krav og forventninger som kommer til uttrykk i institusjonen og krav og forventninger i lov, forskrifter og rammeplan. Det pedagogiske arbeidet blir i liten grad gjenstand for analyse og evaluering (s. 22-24). Det er i dette spenningsfeltet arbeidet med å utvikle profesjonelle standarder har stått.

Profesjon og profesjonalitet

En profesjon kan betegnes som en yrkesgruppe med høyere utdanning som anvender generell kunnskap på særlige, konkrete tilfeller. Profesjonsutøvelse innebærer å "forhandle" mellom generell, vitenskapelig kunnskap og den konkrete oppgaven man står overfor i en gitt situasjon (Brante 2010). Den profesjonelle må ta stilling til hva slags kunnskap som er relevant og hvordan anvende den.

Nyttig redskap?

I hvilke sammenhenger kan profesjonelle standarder spille en rolle, være til nytte og bidra til å styrke barnehagelærernes profesjonalitet og kvaliteten i barnehagetilbudet? Vi vil legge vekt på noen forhold: arbeidet med barna; kompetanseutvikling, kvalifisering og faglig utvikling på arbeidsplassen og i barnehagelærerutdanningen, og profesjonalisering av

barnehagelærerrollen. Disse områdene sammenfaller i stor grad med de standardene og viser ulike nivå i barnehagelærernes profesjonalitet.

Arbeidet med barna

Fagkunnskap. Standardene framhever at arbeidet med barna er faglig virksomhet som bygger på kunnskap om enkeltbarn, barn i grupper og barnehagen som samfunnsinstitusjon. Det innebærer å tydeliggjøre den profesjonelle praksisen. Det gjelder overfor en selv og i profesjonen, så vel som overfor medarbeidere, foreldre, politikere og andre.

Felles kunnskap. Personlige meninger, eller at noe har vært praksis tidligere, er ikke tilstrekkelig som begrunnelse. Standardene bygger på premissen om at den profesjonelle praksisen bygger på kunnskap som er felles for profesjonen. De kan bidra til at praksisen mindre grad er individuell og basert på egne, personlige erfaringer og meninger. De kan styrke det felles kunnskapsgrunnlaget.

Faglig diskusjon. Kunnskap har også den karakteren at den kan etterprøves og gjøres til gjenstand for kritisk refleksjon. Diskusjon, ulike synspunkter og kritiske kommentarer er nødvendig som ledd i å utvikle profesjonell praksis. Da må faglige premisser ligge til grunn.

Korreksjon. Standardene kan også bidra til å holde oppmerksomheten på de essensielle sidene ved arbeidet med barna slik at de lettere blir gjenstand for diskusjon. Det kan bli enklere å se avvik, sette ord på problemer og iverksette tiltak for å rette opp feil eller uheldig praksis.

Felles faglig innretning. De profesjonelle standardene kan være en plattform for samarbeid barnehagelærere imellom. De

kan brukes som verktøy i veiledning av andre tilsatte og studenter. De kan bidra til å skape felles holdninger til arbeidet med barna og i ledelsen av det pedagogiske personalet.

Kompetanseutvikling

Intern kompetanseutvikling. Standardene kan brukes til å identifisere utviklingsbehov for enkeltpersoner, grupper eller team, eller hele barnehagen. Det gjelder både tema for diskusjon på møter og i veiledning og utviklingsoppgaver som noen kan arbeide med i det daglige arbeidet. Det kan også være grunnlag for egenvurdering og evaluering av institusjonen. Standardene kan styrke barnehagen som lærende organisasjon og gi retning for utvikling av institusjonelle strukturer og pedagogisk praksis.

Veiledning av studenter. For studenter som har sin praksis i barnehagen, kan standardene være en orientering om hva arbeidet som barnehagelærer innebærer. De kan være grunnlag for oppgaver de får i praksisperioden og for veiledning av studentene. Standardene kommuniserer sentrale sider ved barnehagelærernes arbeid i barnehagen og kan fremme yrkesfeltets stemme inn mot barnehagelærerutdanningen.

Profesjonalisering

Prioritering. De profesjonelle standardene er formulert som beskrivelser av hva barnehagelærerne gjør, eller hvordan de forholder seg til sentrale sider ved arbeidet i barnehage. De viser prioriteringer av oppgavene som barnehagelæreren har ansvar for. De mer konkrete formuleringene er i påpekende *du*-form for å markere ansvarliggjøring av den enkelte barnehagelærer.

Faglig ledelse av det pedagogiske arbeidet. Barnehager drives av en sammensatt personalgruppe, der barnehagelærerne må realisere sitt faglige ansvar i samarbeid med tilsatte uten barnehagelærerutdanning. Ofte har de uten utdanningen lengre erfaring og kjenner den enkelte barnehagen bedre enn barnehagelæreren. Å lede er å trekke andre med, veilede og gi tilbakemelding.

Arbeidsdeling. De profesjonelle standardene gir grunnlag for å skille tydeligere mellom barnehagelærernes kompetanse og kompetansen til tilsatte uten barnehagelærerutdanning. Med slik differensiering følger muligheter for klarere arbeidsdeling og ansvar innad i barnehagen. I arbeidet med standardene har det vært lagt vekt på at å gjøre om på arbeidsdelingen fordrer både omtanke, smidighet, inkludering og faglig tyngde.

Økt andel barnehagelærere. Noen barnehager har flere barnehagelærere enn normen for pedagogisk leder tilsier. Dermed øker den faglige kompetansen, og grunnlaget for faglig diskusjon, kritisk analyse og utvikling av praksis øker. De profesjonelle standardene sikter inn mot å stimulere faglig, kollegial kommunikasjon i barnehagene.

Grenser. Standardene markerer også grenser for barnehagelærernes faglige ansvar. Barnehagelæreren må kjenne avgrensingen av sin kompetanse og sitt faglige ansvar og kjenne til hvilke andre profesjonelle grupper, instanser eller institusjoner som kan kontaktes i særegne tilfeller.

Profesjonalisering innenfra eller ovenfra?

Profesjonalisering står i et spenningsforhold mellom en organisatorisk tilnærming med hovedvekt

på styring og resultat, og en faglig tilnærming med vekt på kunnskap, faglig skjønn og praktisk yrkesutøvelse. Når søkelyset rettes mot barnehagelærernes faglige stilling og status er vi den svakere part i to systemer eller hierarkier: styringshierarkiet og kunnskapshierarkiet. For over ti år siden tok Unni Bleken (2005) opp at barnehagelærernes styrke var svekket innen begge systemene. Utviklingen ser ikke ut til å ha snudd. Forslaget til profesjonelle standarder for barnehagelærere kan bidra til å gi barnehagelærerne en tydeligere stemme både inn mot utdanningen, myndigheter, eiere og administrasjon, og mot samfunnet.

Målet er å bygge samarbeid og allianser som mer likeverdige partnere. Da trenger barnehagelærerne å bygge seg selv sterke som faggruppe og utvikle sin yrkesidentitet – seg imellom, innad i barnehagen og overfor omverden.t

Profesjonelle standarder for barnehagelærere – oversikt

Det er formulert fire overordnede profesjonelle standarder, hver med fire til fem tematiske områder (se Tabell 1). De tematiske områdene er konkretisert i underpunkter, som du finner på Første steg sine nettsider utdanningsnytt.no/forste-steg og blogg.hioa.no/utdanningsbarnehage/

Tabell 1. Profesjonelle standarder for barnehagelærere - oversikt.

Barnehagelæreren prioriterer barn	Barnehagelæreren leder det pedagogiske arbeidet	Barnehagelæreren utvikler organisasjonen	Barnehagelæreren fremmer profesjonaliteten i yrket
<ul style="list-style-type: none"> • Barnehagelæreren prioriterer lek • Barnehagelæreren står opp for barnet • Barnehagelæreren legger til rette for og fremmer utvikling av vennskap, fellesskapsfølelse og likeverd • Barnehagelæreren bygger et læringsmiljø preget av trygge og emosjonelt tilgjengelige voksne 	<ul style="list-style-type: none"> • Barnehagelæreren tar en rolle som tydelig faglig leder • Barnehagelæreren planlegger det pedagogiske arbeidet • Barnehagelæreren involverer hele personalet • Barnehagelæreren utvikler kvaliteten på det pedagogiske arbeidet 	<ul style="list-style-type: none"> • Barnehagelæreren tar ansvar for utvikling av hele barnehagen • Barnehagelærerne inngår i et faglig fellesskap i barnehagen • Barnehagelæreren arbeider systematisk med utviklingsarbeid • Barnehagelæreren forholder seg aktivt til styringsdokumenter • Barnehagelæreren bidrar til at barnehagen drives effektivt 	<ul style="list-style-type: none"> • Barnehagelæreren ivaretar sitt profesjonelle ansvar • Barnehagelæreren håndterer situasjoner med en profesjonell tilnærming • Barnehagelæreren sikrer samarbeid med andre profesjoner til barns beste • Barnehagelæreren involverer foresatte

Referanser

- Bleken, U. (2005). *Førskolelærer og leder – en kompleks og viktig oppgave*. Oslo: Pedagogisk forum.
- Brante, T. (2010). Professional fields and truth regimes: In search of alternative approaches, *Comparative Sociology*, 9(6), 843–886.
- Eik, L. T., Steinnes, G.S. Ødegård, E. (2016). *Barnehagelærernes profesjonslæring*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Smeby, J.-C. (2014) Førskolelæreryrket vil neppe utvikle seg til en profesjon. *Første steg*, 1/2014, s. 12–19.
- Steinnes, G. S. (2014). Common sense or professional qualifications? Division of labour in kindergartens. *European Early Childhood Education Research Journal*, 22(4), 478–495.